

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Rel.}
Ser. 387

Title: *Antyashiti Paddhati*

Value

387

अंत्येष्टि पद्धतिः

:	Antyeshti Paddhati	Title
:	Nārāyaṇa	Author
:	:	Editor
:	:	Year, Vols.
:	:	Publisher
387 :	:	Remarks

आ. शोध.

श्रीगणेशायनमः ॥ अथाहिताग्निपरपक्षभरणविधिः । यथाहिताग्निपर
पक्षभरणशंकास्या तदाहीवत्येवतस्मिन्तस्यपक्षस्यावशिष्टाग्निहोत्रोमपक्ष
होमविधिना तदेव कृत्वा ज्यैष्ठ्यं तुर्गहीतेर्था ज्योत्स्ना चार्चिकाभ्यां तदेव कृत्वा मृतेन
स्मिन्नेतदमेधिकं कुर्यात् ॥ १ ॥ न दर्शनं ॥ यथाग्निं वेद्यधिकरणेन ग्रामोत्तरे यजमानो
स्मियेत तदा मृतवा तं प्रवणानंतरं पत्नी अध्वर्यादिभिः पथिकृतं कारयित्वा तं प्र
वाग्निषु अभिशान्य वत्सायाः अन्यवत्सेन दोहनीयाः ॥ पयसा मायं प्रावस्त
ह्नीधर्मकमग्निहोत्रं जुहोति विहरणपक्षे पथिकृतार्थं प्रधाने प्रजापतिदे
वता एव यावत्करीरदा होक्षवति नावत्पर्यंतं तेष्टे वाग्निषु प्रत्यहमग्निहोत्रं जु
हुयात् ॥ विहरणपक्षे पथिकृतार्थं विहताग्नेयं न यस्तारवधायीः तैरे
वदाह ॥ विहरणं चोत्तरं वापि ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आश्वलायनमाचार्यभट्टरामेश्वरं गुरुं नत्वा हिताग्निमर
णे दाहादिप्रोक्तं निखिलं १ आहिताग्निश्चेक्षाधित्तिरीति पीडयेत् तदा सावग्निसिः
सहग्रामादहिः प्राच्यामुदीच्यामीशान्यां वादिशि प्रशस्ते स्थले गत्वा यावदाशोभ्यंत
वस्थित्वाऽशोभ्यं सति अग्निहोत्रं म्रैदाग्नेपशुमाग्नेयीमिष्टिं वा कृत्वा त्रयमप्यकृत्वा
वाग्रामं प्रविशेत् ॥ यदि मृतस्तर्हि सोमं पुत्रादयो दाहाधिकारिणो मध्यदेशो द्वि
तंसमंतान्निम्नमुपर्यगच्छेन्नपर्योकाशं बहुलोपधिकं देशं श्मश्रानं कल्पयित्वा
कंटकिक्षीरवृक्षदत्तादीनुदास्यत त्रयमेकदेशमाग्नेयान् तैर्कृत्यां वा दक्षिणाप्रव
णमाग्नेयीप्रवणं च तृतीप्रवणं वा यावानूर्ध्वं वा दूर्यजमानस्तावदायामंपवाति
विकृतं दाहशं गुलगक्षीरमाग्नेयाय तंसंजातीयैः खानयेयुः ॥ ततः प्रेतस्य
मकं प्रक्षाल्य स्नापयित्वा केशश्मश्रुकलोमनखानि वापयित्वा न उदेन उदामो

ओ. दे.

स्यावातुलिप्यनलदमाकांवेदसावेदपासाकांवाप्रतिमुच्य। कर्तादेशकालोस्यलापि
वादेरुध्वोद्विष्टाधरोकिहोभयोद्विष्टस्यष्टास्यष्टमरणश्वदाभरणादिर्नितप्रत्य
वायप्रतिहारार्थं पंचदश १५ हादश १६ षट् १७ त्री १८ क्षान्प्राप्यित्तममुकप्रत्यामा
येनसद्यः सतकांतेवाकुर्यात् । पुरीपरहितं प्रेतं हत्वा पदास्येनेकेतस्यरणमिकंति
ततः परिहितवरुं प्राकृशिरसंप्रेतं शाययित्वाऽहततवाससः श्वतुर्थभागं मूळ
देशेद्विवाप्रत्यग्देशैरवशिष्टोस्तिस्तिर्भाषीः शिरः प्रहृत्य तुलिप्यं तं पादतद्वे
र्द्धप्रेतमाकांवावाससश्चतुर्थभागे नात्मानः उत्तरीयं प्रेतकार्येषु हादशाहं तं क
र्ताकुर्यात् । बहुतरमाज्यं बहिर्होषकल्पयेत् । दधिभिन्नाज्यं वसपदाज्यं क
र्तुं बहुतरकल्पनीयं । कर्तावेतं सर्वपितृमेधं प्राचीनावीतीभागेन य्यसिभुखः कु
र्यात् । ततोहाहदेशं प्रत्याहवनीयाद्यग्नीन्प्रथमं तदनु यज्ञपात्राणि वैपरीत्येन

१

उज्ज्वल

वासजातीयानयंति तत्सद्यः सजातीया अतरुणाविषमसंख्याभुक्तकेशास्त्रिय
युववानुमिश्राः । प्रकादितभुखंप्राकृशिरसंर्द्धं भुखंशवंगोयुक्तकेशकटेनाभ्यप्र
कारणवाहाहदेशं नयेयुः । पात्राग्निप्रेतानामन्योव्यवापनं कुर्यात् । गोरजावानु
सारणीतस्याः सव्येवाहोरऽर्द्धं बध्वाप्रेतस्य सद्यतोनेया । इत्यवहताहता । प्रेतवा
धवाश्वाधः हतंप्रावरणाय तौ पवीतामुक्तकेशाः बहुपुरः सराः पश्चाद्भुज्युः । तदे
शंप्राप्य सर्वनिधाय गार्गादीशानेजानुमात्रं वितस्तिमात्रं वागर्तं हत्वा शर्तदिकम
वकाशीपाकं वनिदध्यात् । ततः कर्तापादोप्रक्षाल्याग्न्या प्राणायामं हत्वा देशका
लोस्यलापिवादेशोर्ध्वं दक्षिणे अधिकारसिद्धये आत्मशुद्धयर्थं कृत्वा यथाप्यशितं
इत्यादिनाकरिष्यदिति संकल्प्य सद्यः सतकांते वा कुर्यात् । पुनराग्न्यामंत्रकंप्राणा
यामं हत्वा देशकालोसंकीर्त्यं अभुक्तगोत्रस्यामुकशर्मणो वसतिवादेः प्रेतस्य प्रेत

ओ० दे० त्वविमोक्षार्थं जौ ध्वदेहिकं करिष्ये इति संकल्प्य । कर्ता क क्षोपस्तु रक्तं लोमनखा निनाप
 २ येत् । अन्येपि पुत्राद्या यथावारं वापयेत् वपनं कृत्वा वा ओ ध्वदेहिकं संकल्प्यः । ततः हृत्ता
 पसव्यः कर्ता पूर्वोक्तं गर्तोदके नशमीशारवयाऽप्रदक्षिणं दाहत्वा तं परिब्रूय प्रोक्षेत्रिः ।
 अपेतवीतविषसर्पता इति मंत्रेणा प्रतिप्रोक्षणे मंत्रादृतिः । गर्तस्य कृता कृतत्वा तदक्षा
 वे अन्यज्जलं ग्राह्यं । अपेतति मंत्रस्य यमः पितरस्त्रिष्टुप् आयतन प्रोक्षणा विनियो
 गः । केचित् श्रौते कर्मणि ऋष्यादिन कीर्तयन्ति । ततो गमयः स्वातां ते स्वाता हृदि वाऽग्ने
 र्या आहनीयो निधेयः एवं वायवे गार्हपत्यः एवं नेत्रे ते दक्षिणाग्निः । ततो मूर्ध्नि
 धार्ययेत् । उपसर्पे निसर्गं सुकः पितृ मेधा स्त्रिष्टुप् धर्मि धार्यने विनियोगः ॐ उ
 पसर्पमातरं । अपसर्पते ते ये ताये के विदिह पूर्वजाः । स्वस्ति नः कृणुत मा भू पातः पु
 नरागमत् । ततः दिवि जाता अभुजाता याऽऽतो ओषधीस्थः । अयोया अग्नि जा

आपकानः शुभं तु शुभनीः । इति सर्वं भूमिं प्रोक्षेदित्यर्थः । एतावत् कृत्वा वा स्वातं प्रोक्षेत् । ततः
 यमाय दहनपतये वोहिरवामि । काषाय दहनपतये वोहिरवामि । मृत्यवे दहनपतये वोहिर
 वामि । इति मंत्रेणाप्यसेनं लेखात्रयं भूमा बुद्धिं खेत । क्विन्नेत कुर्वन्ति । ततः स्वातेति लो
 दकं निक्षिपेत् । एति मंत्रेः । यमाय दहनपतये पितृभ्यः स्वधानम इति मध्ये । काषाय दह
 नपतये पितृभ्यः स्वधानम इत्युत्तरं । मृत्यवे दहनपतये पितृभ्यः स्वधानम इति दक्षि
 णतः । ततः आहवनीयादुत्तरं श्रमसेनापः प्रणयेत् न ह्यी । गर्तोदके प्रणयनमित्यर्थः । त
 तः स्वाते हिरण्यशकं तिलांश्च प्रक्षिप्य सजातीया इत्यर्थः । यकाश्चेति कुरु शकः स
 जातीया एव प्रेतदाहयो ग्या स्वाते यितं कुर्युः । कर्तारिते रूपरि वर्धिरास्तीर्य तदुपरि कृष्टा
 जिनमूर्ध्वलोमस्तृणीयात् । ततो गार्हपत्याग्नेरुत्तरं प्रवेनीत्वा आग्नेयी स्वाहवनी
 याभिमुखं शिरसं नितो संवेशयन्निबोधवाः । प्रेतस्यात्तरं नस्तत्पत्नी संवेशयन्निबोध
 यदि प्रेतः सर्वत्रिपस्तदा नितो धनुरपि उत्तरतो निधेय । तापनी देवः शिष्या ऊरदा सोवा

ओ. रे. पाण्योः प्रेतस्यादध्यात् । दक्षिणे दक्षिणे । सवेसव्यं । अनुस्तरण्याददयं प्रेतस्य शि
 ४ हृदयेतद्वीमवदध्यात् । पिंड्यावविपाण्योः पूर्ववदाध्यादित्येके । पिंड्यावान्नस्य
 यवपिष्टस्य वा । सर्वानुस्तरणीयथांगनिक्षिपेत् । यदा तु अस्त्रि संवयनकाले प्रेता
 स्त्रि संदेहापत्तेरनुस्तरणीमक्रियते तदा तु सकुहविधिं रनुस्तरणीवपादिकार्यं क
 र्त्तव्यं । तदा वपास्त्रिनेऽपूपः कृके स्थाने पिंडो अन्यत्सकुसिस्रयथा । अग्निर्वर्म
 तिदमग्निस्त्रिष्टुप् । प्रेतशिरसि मुखे वाप्याध्यादेने विनियोगः ॐ अग्नि
 र्वर्मपरि ॥ इति शिरसि मुखे वसत्कूपेनाद्या ततः । अतिद्वे त्रिभ्यश्चानौ त्रि
 ष्टुप् । प्रेतपाण्योः पिंड्यावधाने विनियोगः । अतिद्वे वसारमेयाविति सक्तं मं
 त्रपाण्योः सक्तुपिंड्यावदध्यात् । हृदयेतद्वीमवदध्यात् । अथांगेषु तद्वीम
 कुपिंड्यादेयाः । एवमनुस्तरणीकार्यं सक्तुपिः कार्यं निवा अनुस्तरणीनतकार्यं

सक्तुपिः । ततः अनुस्तरण्याश्चर्मणा प्रेतं प्रक्षालयत् तदा वेऽप्रक्षाल्यैव । ततः इममग्नि इति दम
 नो ग्निस्त्रिष्टुप् । नमसानुमंत्रणे विनियोगः । ॐ इममग्ने नमः संभा विजिह्वर इति पूर्वप्र
 णीतं नमसानुमंत्रणं कुर्यात् । ततः कृह्वीमाऽथ मुपूय सव्यं जा न्वाथ स्केवेण दक्षिणाया
 वाहुति वतु ह्ययं कुर्यात् । ॐ अग्नये स्वाहा ॐ कामाय स्वाहा ॐ लोकाय स्वाहा ॐ अनुम
 तेय स्वाहा । अग्नये इदं नमो मेति त्यागः । होमार्थं स्कुवो न्यः कार्यः । पूर्वस्य योजितत्वात् । त
 तः सव्यं जा न्वाथैव । ॐ अग्नि इत्येवमजायथा अयं त्व दधि जायते । असौ स्वर्गाय लो
 काय स्वाहा इति प्रेतस्य हृदये पंचमीमाहुतिं कुड्यात् । असौ इति पदस्थाने संबुध्यतं प्रे
 तनामनिर्दिशेत् । ततः प्रेतोपरिकाष्ठानि संविनुयात् । अथ परिकर्मस्थः कर्ता प्रिपं द्या
 त् । युगपदग्नी प्रजापत्यं ततः प्राहवनीयं श्वेतं शरीरं गच्छेत् तदा स्वर्गलोकां प्राप्नुयेत्
 समस्तं विधिं । पुनश्च मनुष्यलोके रुद्रि प्राप्स्यतीति विद्यात् । गार्हपत्यं श्वेतं गच्छेत्

ओ०००

हस्तान्तरिक्षलोकेन्द्रं प्राप्नुयात् । पुनश्चात्रेति जानीयात् । दक्षिणाग्निश्चेत्तदोऽप्येतां गच्छेत्
तदा सौशीधमेव मनुष्यलोकं प्राप्य बद्ध्वा न्यस्यति । तत्पुनश्चेति क्षेत्रं । युगपत्सर्वीश्री
नां प्रेतप्राप्तौ विशिष्टलोके प्रेतः पराष्टुष्टिं पुनश्चात्रेति विज्ञानिहेयानि । ततः परिकर्म
शिरस्त्रिषु प्रख्यालितेषु कर्तावस्त्रेण विधौ वायुं कुर्यादितेर्मन्त्रैः । ॐ वातासो वां तु पथि
पुण्यगंधामनः सुरवागात्रसुरवानुलोमाः । त्वयः सुखामास सुरवा अस्मि सौख्यावहंतु
त्वां मरुतः सुहृतां यत्र लोकाः । इमा आपो मधुमत्योऽस्मिंस्ते लोक उपदुह्यतां महीयमा
णा स्वधयानमः । इमा आपो मधुमत्योऽन्तरिक्षे ते लोक उपदुह्यतां महीयमाणा स्वधया
नमः । इमा आपो मधुमध्यधुमत्यः स्वर्गे ते लोक उपदुह्यतां महीयमाणा स्वधयान
नः । ताः कर्ता दक्षमानं प्रेतं तिलप्रक्षेपेणानुमंत्रयत एतैर्मन्त्रैः । प्रहिवि । हीनिद्वयार्थ
मोयमस्ति ह्यप । दक्षमानं प्रेतानुमंत्रणे विनियोगः । प्रहि प्रहियथिभिः ० संगच्छे

सप्तविंशतिः संयमेन० अतिदुर्वेतिहोयमश्वानोत्रिष्टुप्॥ दक्षमानेत्यादिविनियोगः प्रा
ग्वत्सर्वत्र॥ अतिद्वयसारमेयो० योतेश्वानोपमर० मेनमितिषष्ठां दमनोग्निस्त्रिष्टुप्॥
मेनमग्नेविदहोमासि० श्वतपहाकरसिञ्जा० सर्पवसुः० अजोसागः० अवसृजुः० य
त्रेहृष्टः शकुनः० पूषात्वेतिशतसृणां देवश्रवापूषात्रिष्टुप्॥ पूषात्वेतः० आयुर्विश्वायुः०
पूषेमाआसी०॥ प्रपथेपथा०॥ उपसर्पेतिशतसृणां संकुसुकः पितरआधात्रिष्टुप्॥ द्वि
तीयाप्रसारपंक्तिः॥ तृतीयात्रिष्टुप्॥ चतुर्थी॥ अमनी॥॥ उपसर्पमानरं० उद्ध्वंरसर्व० उद्ध्व
रमाना०॥ उद्ध्वंस्तक्ष्माभिः॥ सोमराकेश्वइतिपशानां यमोश्वावहतोनुष्टुप्॥ सोमलकेश्वः०
तपसाये०॥ येयेध्वंते०॥ येयित्वे०॥ सहस्रेण्याथा०॥ उरुणसाविति यमश्वानोत्रिष्टुप्॥
उरुणसाव०॥ एतेदक्षमानप्रेतापरितिकारि॥ क्षपेत॥ एतदक्षमानप्रेतानुमंत्रणात्
तः कर्त्तासंयमेनकुक्षंरहीत्वाऽऽमुदितश्चक्ष्मात्मनातस्यघृष्टसागोर्द्ध्वं कृत्वा प्रेतपाद

ओ० दे० देशादप्रदक्षिणां त्रिःपरिव्रजं कुर्यात् । इमा आपो मधुमत्यदीनि प्रथमं मंत्रं च प्रवोक्तं मंत्रेषु
 कवारं परिव्रज्य प्रेतपाददेशे द्वितीयं छिद्रं कृत्वा इमा आप इति स्वर्गं यदुक्तं पूर्वीं द्वितीयं ।
 तथैव तृतीयं छिद्रं कृत्वा तृतीयं मंत्रं कुर्यात् । परिव्रज्य सर्वेषां सगोत्राणां मेवं प्रदक्षिणी
 कृत्य प्रेतशिरोदेशे सद्यमावृत्य सद्यतो न वेद्यमाणाः कनिष्ठपूर्वकाः इमे जीवा इति मंत्रं क
 त्वापिठिते निर्गच्छेयुः इमे जीव इति संकुसुको मृत्युस्त्रिषु । सद्यमावृत्तिगमने विनियोगः ।
 ओ० मे जीवा विमृतैः ० । ततो यत्र प्रवाहोदकं सवति तं देशं जलाशयं गत्वा कपालं फोदन् द
 तं सपिंडाः सोदकाश्च सर्वे गोत्रिणो भुक्ते केशा एकवाससो दक्षिणा मुखः सकृन्निमज्ज्या
 यम्यो ज्ञीर्यथेनाश्मना कुं स छिद्राणि कृतानि तं तीरे निधाय तस्योपरि सतिलमेकैकं जडा
 जडं दक्षिणतः सपितृतीर्थेन सद्योत्तरपाणिना युगपदयुग्मादयुगपदसंवेन । अमुकगो
 त्रामुकशर्मन् इति तत्रावृत्ते जडां जडं उपतिष्ठतामिति । सगोत्रास्त्रिषोपिदद्युः । पुनः स्ना

ताभ्यामन्यानिवासां सिपरिधाय परिहिता न्यार्द्राणि अथोदशानि निष्पीड्योदगशा
 णिशोषणार्थं प्रक्षिप्य दिनदोहे आनक्षत्रदर्शनादिरात्रिदोहे आसूर्यदर्शनात् तत्रैव
 स्थित्वा तदर्थं कनिष्ठपूर्वायेष्टजघन्याग्रहं प्राप्य तद्द्वारदेशे निंबपत्राणि विदूरयथ
 कृत्याभ्याश्मानं लोकि काग्निं गोमयमक्षतास्त्रिंशानपोदं दत्वा त्रिषु संप्रपाथ्य य
 थाऽऽसंस्पृष्ट्वा देहस्य शमनिपादं दत्वा ग्रहं प्रविशेयुः । अथानुक्तमुपवासं क्रीतोत्यत्रा
 शनादिजन्यशुक्लार्थं यमस्मृतां ध्वं देहिकपद्वतितो वगंतव्यः । अतदिवाग्निदोहे वि
 शेषस्य प्रस्कृतत्वात् । अथ विनियुक्तं मंत्रं अपिसाकृत्य न तत्रैव लिखितं ॥
 दिवाग्नेर्दीदमुक्ता मदुरामि श्वरात्मजः । अथ नारायणो वक्ति तदस्त्रं संयुविधिः ।
 मंत्रं सर्वसपिंडीकरणं रिकीर्षायां छष्टयसदशम्यां ध्वमेकादशी त्रयोदशी च दक्षि
 णुविषमार्तयपु आषाढादयस्य कृत्वा इति मंत्रं दत्वा ह्यनिरिक्ते नक्षत्रे मृत्युं विजिह्वा

आ. ओ० नमपुष्पहस्तनक्षत्रांगारकार्कमंदवारनंदतिथ्यातिरिक्तकाले द्वादशाहेसपिंडीकरण
 विकीर्षायांतुदेशांतरेचमरणादिवतुर्षुसप्तमेनवमेवादिनेयथासंभवंनिषिद्धनक्ष
 त्रादिरहितेस्त्रिसंययनंकार्यं। कर्तादाहदेशंगत्वावम्यदेशकालौस्मृत्यामुक्तगात्र
 स्यामुक्तप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थंअस्त्रिसंययनंकरिष्यइतिसंकल्प्यशमीशाखया
 सहद्वाशेदकेनशीतिकेशीतिमंत्रेणत्रिरुक्तेनाप्रदक्षिणंपरिक्लाम-श्मशानंत्रिःश
 स्तेन। शीतिकेशीतिकेतदमनोग्निस्त्रिष्टुप्०। वितिदेशप्रोक्षणेविनियोगः॥ ॐ शी
 तिकेशीतिकविनि०। पादेदेशमारभ्यप्रोक्षेत। ततो हृदयविषमाः। कर्तृसहिता अंगु
 ष्ठापकनिष्ठिकाभ्यामेकैकमस्त्रिपादप्रभृतिशिरःपर्यंतयथाशब्दानसर्वतितनव
 अक्षणेकुंभेनिदध्युःस्त्रियःकुंभ्याः। स्तनरहितःकुंभः। सस्तनाकुंसी। अन्यद्वय
 शर्यणसंशोध्यसंभ्रास्त्रीन्यपि कुंभेनिधायश्मस्मतीर्थेक्षिपेत्। ततःवर्षाभ्या

अन्यद्वयकुंभेनागच्छतितत्रशुद्धदेशेगतेकृत्वातत्रकुंभंनिदध्यादुपसर्पेति। उपसर्पेति सुकुंभुकः
 पृथिवीभृत्युःपितरोवात्रिष्टुप्० अस्त्रि कुंभस्यगर्तप्रोक्षणेविनियोगः॥ ॐ उपसर्पमातरं
 मंत्रःकर्तुरेव। ॐ कुंभसं कुंभकोभृत्युःपितरःपृथिवीवाप्रस्तारपंक्तिः पांस्ववधानेविनि
 योयः॥ ॐ ॐ कुंभस्यपृथिवि० आकुंभंगलंमृदं दद्यात्कर्ता। ॐ कुंभानेति संकुसोभृत्युःपित
 रवाज्जगती अस्त्रिसर्पपिंडेपविनियोगः॥ ॐ ॐ कुंभमानापृथिवी० इमंमंत्रमंजुकिं व
 ध्याजयेत्। ततःकुंभेस्तन्नामीति संकु सुको पृथिवीभृत्युःपितरोवात्रिष्टुप्०। वमाडेनघट
 स्यपिधानेविनियोगः॥ ॐ ॐ कुंभस्तन्नामिपृथिवी० अनेनकपाडेनघटं पिधाययथाकुंभं
 नदश्यतेनयामृदं गतेनिधायपश्चादनेवक्षमाप्नोत्यत्रगत्वास्मायात्। एतदन्तरं कर्तव्यं
 मस्त्रिसंययननिमित्तकमेकोद्विष्टमस्मत्कुंभोर्ध्वदोहकपाद्वितोवगंतव्यं। मंत्राश्चात्रो
 क्तःसाकल्येनतत्तत्तत्वावगंतव्याः। द्वादशविंशविषमग्राहनिष्कादशाहेहृदयोत्सर्गा

आ० ओ०

८

दिसर्पिणीकरणादिमरणाद्युर्वकृत्यं सर्वप्रायश्चित्तवेत्तरणीक्षणादिचतसरावश्यं ।
साग्नि कपलीदाहेष्येषावविधिः । पत्नीमपि हरे देवं चर्तुः पूर्वमृताय दीतिका रिकोक्तः
१ । इति श्रीसद्गुरुमेश्वरसुतनारायणसहचरिणः साग्निसाधकपयनमृतदाहवि
धिः ॥ अथाग्निसमाशेषादौ विधानानि । तत्राग्निसमाशेषमृते पुत्रादिः प्रेतस्य
दक्षिणपाणिं लौकिकाग्नि समीपे निधाय । उपावरोहजातवेद इमं प्रेतं स्वर्गं लोकं नयतु
प्रज्ञानम् । आयुः प्रजां रयिमस्मा सुधेहि प्रेता दुर्तिं तस्य दुष्पस्वस्वाहेति लौकिकाग्ने
शमी समिधा प्रेतमुखदेशनीतया दुर्तिं दुर्ता मृताग्नी तुल्याद्य सर्वकर्म समाचरेत् । तदु
क्तं । मृतस्याग्न्युत्थितिशैवमात्मन्यारोप्ये नमृतं प्रेतस्य दक्षिणं पाणिं लौकिकाग्ने
निधाय हि । शमी समिधमादाय मुखं दग्निं नयेत्तया । उपावरोहमंत्रेण ततस्तथा
सिक्कं चरेत् । यदा तु निरग्निमृतस्तत्राग्निं प्रतिष्ठाप्याज्यं संस्कृत्य द्वादशगृहीतं कृत्वा

तदग्नीं दुहुयात् । तदुक्तं । निरग्निः प्रमादाद्बुद्धिजो यदि मृतो भवेत् । प्रेताधानं तदा क
र्त्तव्यं । दिसर्पिणीकरणादिमरणाद्युर्वकृत्यं सर्वप्रायश्चित्तवेत्तरणीक्षणादिचतसरावश्यं ।
तुः दुहुयात् ततस्तथा देहे नमृतं । यदि साग्निर्हरे स्त्रिया मृतो गृहवसत्यपत्नी मृता । अथ
वापत्नी समीपे निश्चितोऽन्यत्र यद्मानो मृतस्तदा पुत्रादितदागमनपर्यंतं तदस्त्रा
स्त्रागमनपर्यंतं रातयो रोध्वं देहिकं न कुर्यात् । उक्तं च । हरे साग्निः पतिः पत्नी म
ता साप्युत साग्निका । हरे पतिर्हृतस्तथाप्युत्कर्षः समिधात्मने । यदाग्निरहितापत्नी
हरे स्त्रियाऽन्यत्रानग्निको मृतः पुत्रश्च तत्समिधो तदा पूर्वोक्तं प्रेताधानं कृत्वा देहेत् ।
असन्निरहिते पुत्रे पश्चाद्देहेत् । उक्तं च । पत्न्या हरे मृतो नग्निः प्रेताधानं तदा सुतः ।
कुर्यादसन्निधानं च नमृतः पश्चाद्देहेत् । यदाग्निरहितापि पुत्रादिर्हरे स्त्रिया गृहवसा
त्नी अग्निरहिता मृतानदा पुत्रः प्रेताधानं कृत्वा देहेत् । उक्तं च । हरे पितामहिनकरा

आ. ३०. वमाताष्टतायदिस्थानिकं दे सुतश्च । संघापवर्द्धिं विदधीत सर्वा मं त्ये हि मात्मा सदति
 क्रतेर्हि । यथा देवयोः संनिहितयोरेकस्य मृतः पुत्रा संनिधिश्च अग्नयश्च नष्टाः तदा
 पत्नी भर्तुः सती वापल्यादाहार्यं प्रेताधानं कुर्यात् । प. मासनिहितो मुना सावेजे
 ताधानं तथेप्येते । पत्न्या सन्निविदराभ्यां पत्न्याश्चैवं विनिर्णयः । इति । ॥ अथ
 धरदाकास्रानुसारेणोच्यते । अग्नौ वरपयो शरुं दे प्रमीयेत पतिर्यदि । प्रेतं
 स्पृष्ट्वा मयित्वाग्निं कृत्वा वोपावरोहणं । घृतं वददशोपातं तद्वत्तीकुत्वा शवक्रियां
 । ॐ उपावरोहजा तवेदमं प्रेतं स्वर्गाय लोकानयतु प्रजानिह । आयुः प्रजोर
 यिमस्मा सुधेहि प्रेताङ्गुतिश्चास्य दुषस्व स्वाहेति । उपावरोहणमंभसेदः । विधिः न
 वदिमुत्त ह्यपावकं विधुरानकं । आहिताग्निं मृतं दग्धुं प्रेताग्न्युत्पत्तिमिदये । अथ
 द्वाजादयः प्राङ्मुः प्रेताधानं विधिं पृथक् । प्राचीना वीतवानुदुत्या वोक्ष्या यतनान्यथ ।

प्रेतं स्वाभ्यालये सिद्धापश्चिमाग्न्या लयेरणी । सन्निधाया नलं मं ये यस्येति यङ्
 वाततः । यस्याग्नयोऽङ्कतो मां सकामाः संकल्पयतु यङ्मानमां सं । ध्यायंतु ते ह
 विषे स्वादिताय स्वर्गलोकमिमं प्रेतं नयतु । इति यङ् । प्रणीय पावकं तद्वत्तीकुत्वा
 शोपात्रमर्पिषा । तद्वत्तीकुत्वा ततः कुर्यात्प्रेते मात्या इति क्रिया । नष्टे धग्नि घृथारण्यो
 नाशे स्वामी म्रियेत येन । आहरेदरणी हं ह माधानोक्त विधानतः । तद्देवा सिमंश्चा
 यत नमं आभ्यां विनिष्पेते । निमं यत्पावकं यद्दोपासनार्थं तदास्ति वेत् । ततोऽग्निः ।
 शहन्यप्रेतोक्त मंथनादिप्रपद्यते । यत्पुत्रस्याग्नयोऽङ्कत्यादिकं मं वमीरिव तं । प्राणा
 दित्यो दया होमं संकल्प्य नहुतीति वेत् । अग्न्याधिः पुनराधिवानो भयं स्वाभ्य सं
 निधौ ॥ ॥ इति श्रीसद्गुरामेश्वरसत्तसद्गुनारायणविरचितः साग्निकाश्रुता
 यनयजमानोपयोगी अत्युत्तमपद्धतो समाप्तोपाग्निमृतविधिः । ॥ शुभं भक्त ।

आ. लो.

१०

॥ द्वाशरु^{मि}मिवेशके. सौम्या दत्तैषके. १. दामोदरोल्लिखद्वाहविधानं भाग्निकस्थवे ॥

शमः

१०